

Fond za humanitarno pravo

POD LUPOM 17.

Mart 1995.

Autor
Prof. Vojin Dimitrijević

SADRŽAJ

1. Događaji zbog kojih se optuženi okrivljuju 2
2. Tok dosadašnjih suđenja i promene u vojnom pravosuđu 4
3. Nepravilnosti na trećem suđenja 5
4. Profil glavnih svedoka i pritisak vojne hijerarhije 7
5. Medijska kampanja 8
9. Zaključak 8

IZ SADRŽAJA

U celoj kampanji učestvuje i sadašnji načelnik Generalštaba Vojske Jugoslavije general Momčilo Perišić. Odbio je da veštači u slučaju Trifunovića: "Kako sam mogao da budem veštak kad sam mesec dana u tašni nosio bombu da je bacim na tog izdajnika ako ga sretnem".

SUDJENJE GENERALU VLADI TRIFUNOVIĆU

Vojni sud u Beogradu osudio je 26. decembra 1994. godine zbog krivičnog dela podrivanja vojne i odbrambene moći iz čl. 121. Krivičnog zakona SR Jugoslavije Vladu Trifunovića, general-majora u penziji, Sretena Raduškog, pukovnika u penziji, i Berislava Popova, pukovnika u penziji. Trifunović je osudjen na 11, Raduški na 7 a Popov na 6 godina zatvora. S obzirom da su osudjeni na vremenske kazne iznad 5 godina, sva trojica su odmah stavljeni u pritvor do pravosnažnosti presude (branioci osudjenih najavili su žalbe Vrhovnom vojnom sudu).

Zbog istih događaja i za isto krivično delo ovoj trojici je sudjeno već dva puta pred Vojnim sudom u Beogradu. Oba puta su bili oslobođeni. Međutim, na žalbu Vojnog tužioca, Vrhovni vojni sud je oba puta ukinuo oslobadajuću presudu i naredio ponovno sudjenje. Protivno Zakonu o krivičnom

Fond za humanitarno pravo

postupku, veće prvostepenog suda se svaki put menjalo, sve dok nije pronadjen sastav koji je bio spreman da optužene proglasi krivim. Oba predsednika prvostepenih veća u prva dva sudjenja bili su prinuđeni da napuste vojno sudstvo. Za razliku od toga, predsednik i sudija-izvestilac veća Vrhovnog vojnog suda ostajali su isti i oni će verovatno postupati i povodom žalbe branilaca na osudjujuću presudu. Sva sudjenja, a naročito treće, prati žestoka medijska kampanja protiv optuženih u vojnim listovima i štampi bliskoj vladi u SR Jugoslaviji i Republici Srbiji.

1. Dogadjaji zbog kojih se optuženi okrivljuju

Trifunović, Raduški i Popov se okrivljuju zbog postupaka koje su , kao visoki oficiri JNA, preduzeli tokom septembra i oktobra 1991. godine, u vreme početka oružanog sukoba (neobjavljenog rata) na teritoriji Republike Hrvatske, u to vreme federalne jedinice SFRJ. General Trifunović bio je komandant 32. korpusa JNA i imao je sedište u gradu Varaždinu, koji se nalazi u delu Hrvatske ogromnom većinom naseljenom Hrvatima.

U tom periodu, mnoge jedinice JNA bile su blokirane u kasarnama i okružene hrvatskim jedinicama, u prvom redu vojskom Zbora narodne garde. Tokom leta 1991. godine iz kasarni varaždinskog korpusa veliki broj vojnika pušten je kući, tako da su starešinama Trifunoviću, Raduškom i Popovu ostali na raspolaganju regruti, u proseku stari 19 godina.

Prema iskazu veštaka na svim dosadašnjim sudjenjima, general Trifunović je na kraju ostao sa 220 vojnika i 60 starešina. Broj starešina se smanjio i zbog masovnog dezertiranja pripadnika JNA hrvatske i slovenačke nacionalnosti. U toku odsudnih borbi sklonost ka napuštanju položaja bila je još veća jer se porodicama starešina, koje su živele Varaždinu, pretilo odmazdom zbog artiljerijske i minobacačke vatre JNA uperene na objekte u gradu.

Kada je uvideo da je dalji otpor uzaludan i da će dovesti do besmislenih gubitaka, general Trifunović je postigao sporazum s hrvatskim vlastima u Varaždinu, oličenim u "Kriznom štabu" i dobio je sa svim svojim ljudstvom bezbedan prolaz do granice Srbije, koji je uz to osigurao držeći sve do kraja tog izvlačenja kao taoce predstavnike tog štaba. Prema nalazu veštaka, koji je ranije prihvatio prvostepeni sud, da sporazum o povlačenju nije potpisan, snage generala Trifunovića imale su mogućnost da se održe još pet do šest dana "pri čemu iznureno ljudstvo uz višestruku brojnu nadmoćnost protivnika nije imalo šansu da preživi".

Fond za humanitarno pravo

O događajima i atmosferi koja je vladala među zatočenim u kasarni, novinarima su svedočili vojnici koje rat zatekao na redovnom služenju vojne obaveze u Varaždinu. Jedan od njih, Redžep Selimi danas ima 22 godine i živi u romskom naselju Dudare u Zrenjaninu:

Nekoliko dana pre nego što su nas napali meni su pokazali kako se rukuje minobacačem. Gađao sam MUP. Ni sam ne znam koliko sam mina ispalio. Danima posle toga gotovo ništa nisam čuo i iz ušiju mi je curela krv. Nas u komandi tukli su sa svih strana i jedinu pomoć nam je pružio pukovnik Popov koji je žestoko udarao po njima iz druge kasarne. Posle nekoliko dana shvatili smo da nam nema spasa i da ćemo svi da izginemo. Mi vojnici dogovorili smo se da poskidamo bele jastučnice, da ih istaknemo na puške i predamo se. Kad su general Trifunović i pukovnik Raduški to čuli odmah su dotrčali do nas. General nam je rekao da nas oni neće ostaviti, tražio je da se borimo i dalje, i obećao da će nam stići pomoć. Nastavili smo da se borimo ali uzalud. Zengovci su bili blizu upada u komandu gde bi nas sve pobili. Niko nam nije pomogao i onda je general uzeo one taoce, a nama naredio da uništavamo oružje. Ja sam slomio svoju pušku.

Devetnaestogodišnji Dragan Govedarica iz sela u okolini Nikšića (Crna Gora), služio je vojnu obavezu u vojnoj policiji u Komandi Varaždina:

Nije se imalo kud. Dvadesetak dana smo bili zatočeni, a dobrih mjesec dana nijesmo imali ni struje ni vode. Nijesmo imali nikakvog izgleda da preživimo. Kad se sjetim Varaždina uvijek mi se vraća jedna te ista slika. Gledao sam kako ubijaju jednog našeg vodnika, inače Hrvata, koji je htio, možda poslednji put, da vidi ženu i djecu. Dum-dum metkom su ga pogodili u leđa. Vidio sam kako mu se rascvetao grudni koš a srce izletjelo napolje.

Dvadesetdvogodišnji Siniša Mrđa iz Elemira takođe je bio regrut u Varaždinu:

Jasno nam je svima bilo da svi možemo izginuti. Vojska je bila rascepkana, podeljena na tri mesta. Vezu među sobom nismo imali. Hrvati su baš dobro navalili. Gledao sam kako ljudi oko mene ginu. Nemaš čime da se braniš nego puškom. Teže naoružanje nalazilo se kilometar i po od Komande. A pomoći ni od kuda. Čekali smo metak ili nož. Zar je trebalo tako da završimo?

Fond za humanitarno pravo

Zbog ovih borbenih dejstava Okružni sud u Varaždinu u Hrvatskoj osudio je 16. marta 1993. godine Trifunovića i Popova na kazne od 15 godina zatvora.

2. Tok dosadašnjih sudjenja i promene u vojnom pravosuđu

Prvo sudjenje održano je pred Vojnim sudom u Beogradu od 13. aprila do 17. juna 1992. godine. Sudsko veće, kojim je predsedavao pukovnik Miloš Šaljić, oslobodilo ih je optužbe smatrajući da su postupali u krajnoj nuždi, koja isključuje njihovu krivičnu odgovornost. Na žalbu Vojnog tužioca, Vrhovni vojni sud je ukinuo ovu presudu. Pukovnik Šaljić je bio prinuđen da napusti Sud. Prema tvrdnjama iz Vojnog kabineta Predsednika SRJ, on je to učinio na svoj zahtev. Pukovnik Šaljić to nikada nije potvrdio i vrlo je verovatno da su na njega izvršeni jaki pritisci. Još jedan član veća, potpukovnik Novak Babić, ubrzo je penzionisan.

Time je postignuto da se drugo sudjenje pred Vojnim sudom u Beogradu održi pred izmenjenim Većem. Ovoga puta za predsednika veća odredjen je kapetan I klase Djordje Dozet. To je učinjeno i pored insistiranja predsednika Vrhovnog vojnog suda, pukovnika Milovana Belića, da se Dozet ne odredjuje, jer je navodno imao prenizak čin da bi sudio generalu. Ovakva tvrdnja nije zasnovana ni na kakvim zakonskim propisima. I posle drugog sudjenja, koje je trajalo od 12. aprila do 17. juna 1993. godine, optuženi su oslobodjeni iz istih razloga. Predsednik veća, kapetan Dozet, podneo je obaveštenje Vojnom tužiocu da je iz toka sudjenja zaključio da ima osnova za sumnju da su članovi Predsedništva SFRJ, Štaba vrhovne komande (tela koje je JNA obrazovala 1991. godine bez ikakvog ustavnog i zakonskog osnova, verovatno da bi izbegla nadzor Predsedništva i vlade SFRJ), kao i Komanda nadredjena 5. vojnoj oblasti JNA odgovorni za dela koja se stavljaju na teret Trifunoviću, Raduškom i Popovu. Tužilac na ovaj predlog do danas nije reagovao, ali je u roku uložio žalbu na oslobadajuću presudu, koju je Vrhovni vojni sud ukinuo i vratio na ponovno sudjenje pred Vojnim sudom u Beogradu. Većem Vrhovnog vojnog suda opet je predsedavao pukovnik Milovan Belić a sudija-izvestilac ponovo je bio pukovnik Sava Miladinović.

Treće sudjenje bilo je zakazano za 20. juni 1994. godine, ali je odloženo zbog navodnih procesnih smetnji. Te su smetnje bile u tome što nisu postojali dokazi da su optuženi primili pozive na sudjenje. Oni su primili te pozive, a i da nisu, ovaj se podatak utvrđuje na prvom danu pretresa, a ne unapred. Vlada uverenje da je ovo odlaganje postignuto da bi se sačekalo da iz Suda ode kapetan Dozet i da se predsedavanje većem poveri pukovniku Radomiru Gojoviću, koji je u vojno sudstvo stigao iz vojnog tužilaštva, u kome je radio u trenutku kada su, po žalbi toga istog tužilaštva, ukinute dve prvostepene presude, što nije zabeleženo u analima jugoslovenskog pravosuđa. Prema tvrdnjama vojnih vlasti Dozet je mimoidjen jer je navodno bio najavio da će konkurisati za sudiju civilnog suda, tj. Okružnog

Fond za humanitarno pravo

suda u Beogradu. Praksa je da se ponovno sudjenje održava pred većem u istom sastavu, sem ako viši sud izričito i obrazloženo ne naloži da se sudi pred drugim većem. Druge predmete kapetan Dozet je dobijao sve do 1. jula 1994. godine i sudio je sve do 1. septembra iste godine. Da mu je predmet bio vraćen, on bi treće sudjenje mogao da dovrši znatno pre 1. jula 1994. godine, jer je poznavao predmet, s obzirom da je predsedavao Većem prilikom drugog suđenja.

3.Nepravilnosti na trećem sudjenju pred Vojnim sudom u Beogradu

Treće sudjenje je trajalo od 2. oktobra do 26. decembra 1994. godine i završilo se osudjujućom presudom. Ovaj proces se umnogome razlikovao od prethodnih. Pre svega, predsednik Veća pokazo je izrazitu neptreljivost prema optuženima i njihovim braniocima i preuzeo ulogu tužioca. Odbijen je i zahtev za izuzećem jednog od sudija, generala Pantelića, neposrdno potčinjenom generalu Cokiću, koji je u listu "Politika ekspres" izjavio da Trifunović treba da izvrši samoubistvo "da bi spasao ono malo časti što mu je preostalo". Generalu Trifunoviću postavljana su irelevantna i tendenciozna pitanja o članovima njegove porodice koji se nalaze u inostranstvu, o tome da li je u slobodnom vremenu razgledao Varaždin, dok je predsednik veća komentarisao većinu odgovora sugerišući kukavičluk optuženih. Tako je, na primer, bojazan od masakra vojnika propraćena napomenom "ipak vas ne poklaše", opis pregovora s Kriznim štabom primedbom da je, ipak, "neprijatelj plakao", a staranje o članovima porodica ostalih starešina pogrdom da optuženi nisu bili tamo "da primaju žene nego da vode rat". Svedocima optužbe dozvoljavani su najuvredljiviji iskazi.

Sudski veštaci, nastavnici Vojne akademije, na trećem sudjenju su promenili svoje iskaze. Iako su na ranijem sudjenju pokazali dostojnu hrabrost, pa su čak tužiocu otvoreno rekli da se izvinjavaju što veštačenje nije onakvo kakvo se očekivalo, već po njihovom znanju i savesti (iskaz dat 9. juna 1993. godine), sada su smatrali da je umesto "uporne odbrane" trebalo voditi "odsudnu odbranu" i složili se s tvrdnjama nekih nadređenih generala da su Trifunović i njegovi ljudi trebalo da se bore do poslednjeg čoveka, makar "noževima i pesnicama". Prema njihovom, već navedenom, ranijem nalazu, vojnici generala Trifunovića, da su nastavili borbu, nisu imali šansu da prežive.

Optužene su najviše teretili njihovi bivši pretpostavljeni. Među njima su se isticali generali Jevrem Cokić, koji je Varaždinskim korpusom komandovao pre Trifunovića i neposredno pre rata otišao na dužnost u Beograd, i Života Avramović, bivši komandant nadređene 5. vojne oblasti i njegov zamenik, general Andrija Rašeta. Oni su insistirali na tome da su optuženi, iako bez podrške viših komandi, mogli uspešno da se brane do poslednjeg metka i čoveka i sredstvima koja im zakonski nisu stajala na raspolaganju. Najupadljiviji primer je njihova navodna mogućnost da "mobilišu" tada nepostojeću 28. partizansku diviziju, čiji je sastav navodno bio dvotrećinski srpski. Trifunović i

Fond za humanitarno pravo

drugovi nisu mogli da imaju nikakva ovlašćenja da ikoga mobilišu a nijedan oficir JNA u to vreme nije otvoreno i zakonito mogao da se ponaša diskriminišući vojnike na osnovu njihove nacionalne pripadnosti. Štaviše, stvaranje jedinice van regularnog sastava JNA bilo je u to vreme protivno Ustavu SFRJ, Zakonu o narodnoj odbrani i drugim zakonima koji su regulisali službu u JNA. Na drugom sudjenju je ovu zamerku trebalo ispraviti time što je izraz "mobilisati" zamenjen izrazom "popuniti".

Ovakvi svedoci, koje je predsednik Suda na trećem sudjenju nazvao "kompetentnim" svedocima, uživali su otvorenu naklonost sudskog veća na tom procesu. Njima je bilo dozvoljeno da vredjaju i da prete optuženima i odbrani. Tako je, na primer, kada je branilac zatražio od generala Cokića da mu navede, u interesu razjašnjavanja situacije, gde su bila mobilizacijska zborništa te navodne 28. divizije, ovaj odgovorio da on to zna ali da neće da kaže i zapretio braniocu da će se s njim odračunati na drugom mestu. U tome ga je predsednik veća podržao tvrdeći da je braniočevo pitanje "provokativno". Podržao je i generala Avramovića kada je izjavio da je "predaja zabranjena" i na pitanje gde se to pravilo nalazi ironično odgovorio "a gde piše da nije zabranjena". Sličan svedok bio je i nekadašnji Avramovićev zamenik na mestu komandanta 5. vojne oblasti, general Andrija Rašeta, koji je izjavio da se na Trifunovićevom mestu ne bi predao. "Kompetentni" svedoci koji su teretili optužene bili su dovoženi službenim automobilima, dočekivani pred zgradom suda, nisu bili pretresani kao svi drugi i u pauzama su provodili vreme sa članovima veća. Svedoci koji su davali drukčije iskaze nisu uživali takav tretman, bez obzira na čin i zasluge. Tako je, na primer, bivši načelnik Generalštaba JNA, general Blagoje Adžić, redovno pretresan i nije dobijao nikakve počasti koje bi odgovarale njegovoj vojnoj reputaciji.

4. Profil glavnih svedoka optužbe i pritisak vojne hijerarhije na vojno pravosuđe

Ponašanje van suda najvažnijih generala - svedoka je vrlo indikativno i svedoči o pozadini ovoga sudjenja. I general Cokić i general Avramović bili su vrlo delatni u Hrvatskoj pre izbijanja sukoba. Iz toka sudjenja moglo se zaključiti da su spadali u one oficire koji su pripremali raspad Jugoslavije i organizovali tamošnje Srbe u tu svrhu, zanemarujući svoje podređene i njihovu sudbinu. Taj tip oficira se, blago rečeno, odlikovao sklonošću nerealističnim avanturama. O tome svedoči karijera generala Cokića nakon što je napustio Varaždin. U sukobima u Hrvatskoj on je bio komandant Operativne grupe JNA za Istočnu Hercegovinu i Dalmaciju i u tom svojstvu komandovao je operacijama oko Dubrovnika. Između ostalog, on je želeo da u Dubrovniku uspostavi "Dubrovačku republiku", koja bi se otcepila od Hrvatske, i u srpskom interesu hteo je da "oslobodi" koridor kroz Ljubuško i Livanjsko polje sve do Splita, Zadra i Šibenika, koji bi bili granica nove Srbije i obezbedili joj izlaz na more.

Fond za humanitarno pravo

General Cokić, kao komandant Prve armije, u vremenu između drugog i trećeg sudjenja organizovao je savetovanje "o radu pravosudnih organa u Prvoj armiji". Na tom savetovanju, na kome je vidno (kao član radnog predsedništva) učestvovao i predsednik Vrhovnog vojnog suda, pukovnik Milovan Belić, uporno se - očigledno aludirajući na ponašanje Vojnog suda u Beogradu - govorilo o "pogrešnom tumačenju autonomije suda", a sam general Cokić je izjavio da "postoji velika podvojenost u delovanju između organa komandovanja i pravosudnih organa, *ponekad i odsustvo saradnje* (kurziv dodat)". U odgovoru na pismo branioca optuženih, koji je ukazao na prirodu ovoga savetovanja, Vojni kabinet Predsednika SR Jugoslavije Zorana Lilića otkrio je 28. septembra 1994. godine da su slična savetovanja održana i u Drugoj i u Trećoj armiji, ali je tvrdio da je njihova priroda bila rutinska i posvećena "preventivnom delovanju svih pripadnika Vojske Jugoslavije i pravnih organa van pravosudja, da se spreči izvršenje krivičnih dela, odnosno da se počinioци na vreme otkrivaju i protiv njih povede krivični postupak".

U celoj kampanji učestvuje i sadašnji načelnik Generalštaba Vojske Jugoslavije general Momčilo Perišić. Na sastanku sa sudijama i tužiocima Vojnog suda u Beogradu, Vrhovnog vojnog suda, Vojnog tužilaštva pri V.P. 2082 Beograd i Vojnog tužilaštva Vojske Jugoslavije, sudija kapetan I klase Đorđe Dozet zamerio je generalu Perišiću što je odbio da veštači u slučaju Trifunovića. Na to je general Perišić navodno odgovorio: "**Kako sam mogao da budem veštak kad sam mesec dana u tašni nosio bombu da je bacim na tog izdajnika ako ga sretnem.**"

5. Medijska kampanja protiv optuženih

Isto tako je, opet uz vidno učešće generala Cokića, organizovana medijska kampanja protiv optuženih, prvenstveno u vojnim listovima "Narodna Armija" (npr. broj od 28. septembra 1991) i "Vojska" (npr. broj od 4. februara 1993.) i u vlasti vrlo bliskom dnevnom listu "Večernje novosti" (npr. 5. februar 1993). Visoki funkcioner JNA pukovnik Ljubodrag Stojadinović u listu "Vojska" od 21. aprila 1994., između ostalog tvrdi da je Trifunović "predao golemu jedinicu i za to dobio umetničku sliku kao znak male pažnje" a ostali mediji da se Varaždinski korpus "predao bez ispaljenog metka". Sam general Cokić je u "Večernjim novostima" (5. februar 1993) prejudicirao krivicu Trifunovića i drugova, tvrdeći da pravosudni organi treba samo da "utvrde stepen njihove krivice". U tome je, izgleda, bilo "odsustvo saradnje" između organa komandovanja i vojnog pravosudja.

Fond za humanitarno pravo

Zaključak

U slučaju trojice oficira nekadašnje JNA, prava optuženih na ispravno i nepristrasno suđenje (*fair trail*) i na humano postupanje za vreme lišavanja slobode, zagarantovana jugoslovenskim zakonodavstvom i članovima 9. 10. i 14. Pakta o građanskim i političkim pravima koji obavezuje SR Jugoslaviju, ozbiljno su povređena.

Upornost s kojom se sudjenja ponavljaju da bi se došlo do osude, drastično visoke kazne, niz grešaka u postupku Vrhovnog vojnog suda i Vojnog suda u Beogradu, stalno menjanje prvostepenog veća uz uklanjanje sudija iz vojnog pravosudja, otvoreni pritisci na sud od strane vojnih organa i kroz medijsku kampanju, u kojoj učestvuju visoki oficiri, različiti tretman podobnih i nepodobnih svedoka, promene veštačenja istih veštaka itd. ukazuju na to da postoji velika odlučnost da se Trifunović, Raduški i Popov po svaku cenu oštro kazne.

Na pozadinu te odlučnosti vojnih vlasti baca svetlo okolnost da vojni tužilac nikada nije postupao povodom prijave predsednika Veća kapetana Dozeta da se povede postupak radi utvrđivanja krivice politički i vojno nadređenih lica i organa, koji su po njegovom mišljenju verovatno stvarno odgovorni za nerazumno ponašanje i dezorijentaciju JNA u operacijama u Hrvatskoj i drugde 1991. godine. Neki od njih su glavni svedoci i optužitelji na sudu i predvodnici medijske kampanje protiv Trifunovića i ostalih.

Fond za humanitarno pravo smatra da je ovaj proces korišćen kao sredstvo za manipulaciju, s ciljem da se skrene pažnja s političkog i vojnog vrha nekadašnje SFRJ i potvrdi njihova teza da je za njihove neuspehe i uzaludno žrtvovanje ljudi kriva nečija "izdaja". Da u toj izdaji ne bi učestvovali samo nesrbi, morali su se naći i srpski "izdajnici". Tome odgovara i nekrofijska izjava jednog generala da su "Srbiji bili potrebni mrtvi heroji, a ne živi vojnici".

Medjutim, Fond smatra da ovaj proces u nastavcima ima još jednu poraznu dimenziju. U ratnim zbivanjima, koja su počela 1991. godine, pokazalo se da je u vojnim školama JNA proizvela veliki broj oficira koji nisu bili samo vojnički nekompetentni, nego i spremni da pravila međunarodnog prava podrede ideologizovanom nacionalnom interesu. To se pokazalo u načinu vođenja operacija, koji se nije zasnivao na vojnim potrebama, a posebno se ispoljio u neopravdanom masovnom rušenju naselja (Vukovar, Sarajevo, Mostar, donekle i Dubrovnik), u tretiranju protivnika kao nižih bića nedostojnih ljudskih obzira, a ne kao ratnih zarobljenika (odvođenje zarobljenika u zatvore i koncentracione logore, njihovo korišćenje za zabranjene poslove, kao što je raščišćavanje minskih

Fond za humanitarno pravo

polja itd.) i u lakomislenom žrtvovanju neiskusnih vojnika u nepromišljenim i slabo planiranim operacijama. Optuženi Trifunović, Raduški i Popov razlikovali su se od njih, jer su se ponašali kao profesionalni vojnici, koji moraju da poštuju pravila humanitarnog prava, ljudska prava državljana SFRJ i norme svoga poziva.